

Robert T. CRAIG

TRADICIJE KOMUNIKACIJSKE TEORIJE¹

Izučavaoci komunikacije ne slažu se oko standardne, sveobuhvatne teorije komunikacije, niti oni dijele set povezanih teorija dizajniranih za objašnjenje specifičnih aspekata komunikacije ili set teorija koje namjeravaju da pruže najbolje rješenje za neke zajednički spoznate probleme. Komunikacijsko istraživanje kao cjelina nikad nije bilo, i vjerovatno nikad i neće biti, ono što Thomas. S. Kuhn naziva “normalna znanost”: uveliko koherentna disciplina u kojoj konsenzus oko jedinstvene “paradigme” ili metateorijskog okvira olakšava brzi progres u znanju. U širokom pogledu predmeta postoje stotine teorija rasutih preko mnogih potpolja komunikacije i medijskih studija, ali se te teorije često toliko razlikuju u sadržaju, intelektualnom stilu i temeljnim pretpostavkama da izgledaju suštinski nepovezane. Kako je došlo do trenutno fragmentiranog stanja u komunikacijskoj teoriji i šta se, ako uopće, treba uraditi oko toga? Robert T. Craig (1999, 2007; Craig i Muller, 2007) ponudio je historijske i institucionalne interpretacije ovog problema i predložio je rekonstrukciju oblasti na bazi *konstitutivnog metamodela* u kojem se višestruke tradicije mišljenja uključuju u dijalog i raspravu o praktičnim komunikacijskim problemima. Ovaj uvod skicira porijeklo i razvoj komunikacijske teorije, predstavlja konstitutivni metamodel, daje pregled glavnih tradicija u komunikacijskoj teoriji i diskutira kritike i primjene metamodela.

Multidisciplinarno porijeklo

Iako su neke ideje u komunikacijskoj teoriji stare hiljadu godina, samosvjesno interdisciplinarno polje komunikacijske teorije počelo se

¹ Tekst “Tradicije komunikacijske teorije” preveden je ovdje iz enciklopedije Bruhn, K. & Craig, R. T. (ur.) *The International Encyclopedia of Communication Theory and Philosophy* (2016). John Wiley & Sons, Inc. DOI: 10.1002/9781118766804.wbiect119

pojavljivati tek sredinom 1940-ih. Do 1930-ih, “komunikacijska teorija” bila je uobičajan pojam za teorije signalnog kodiranja i transmisije u električnom inženjeringu. Prije tog vremena, engleski izrazi “komunikacijska teorija” i “teorija komunikacije” nisu bili često korišteni ali se pojavljuju u online pretragama (koristeći Google N-Gram) od sredine 19. stoljeća pa nadalje, u razasutim spisima o temama koje variraju od medicine (prenošenje bolesti), spiritualizma (telepatija itd.) i umjetnost (teorija da umjetnost komunicira osjećaje), do pomorskog ratovanja (teorija da se ratovi dobivaju rezanjem neprijateljskih pomorskih trgovačkih ruta). Nijedna od ovih tema nije istaknuta u komunikacijskoj teoriji danas.

U prvoj polovici 20. stoljeća komunikacija je bila tema od rastućeg interesa u društvu i akademskim disciplinama širom umjetnosti i znanosti, humanistike i okupaciono-profesionalnih područja. Pojavile su se komunikacijske profesije poput novinarstva, reklamiranja, emitiranja i odnosa s javnošću. Na univerzitetima su formirani odsjeci za govor (prvobitno u SAD-u) te ubrzano prošireni od početnog fokusiranja na instrukcije javnog govorenja do uključivanja studija retorike, govorne znanosti, grupnih diskusija, radija i drugih komunikacijskih tema. Širom akademije filozofi su se okrenuli problemima jezika i značenja, sociolozi masovnom komuniciranju i urbanoj zajednici, socijalni psiholozi grupnoj dinamici i ubjeđivanju. Važne teorije o komunikaciji (još uvijek kolektivno neznane kao “komunikacijska teorija”) bile su razvijene u tim i drugim disciplinama.

Ako je popularni i akademski interes o komunikaciji narastao od rano 20. stoljeća, on je praktično eksplodirao u decenijama nakon Drugog svjetskog rata, tokom kojeg je komunikacija uspostavljena kao akademsko polje ili disciplina u različitim institucionalnim konfiguracijama, a “komunikacijska teorija” postala prihvaćena tema u tom polju. Međutim, tema komunikacijske teorije imala je nedovoljno standardan sadržaj. Tečajevi i udžbenici o komunikacijskoj teoriji na brzinu su prikupili ideje

iz brojnih oblasti i disciplina u kojima su aspekti komunikacije teoretizirani. Te kombinacije su uveliko varirale i mogle su naglasiti masovnu ili interpersonalnu komunikaciju, antropologiju, bihevioralne znanosti, humanistiku, ili informacijske i systemske teorije. Pojam “komunikacijska teorija” posuđen je iz električnog inženjeringa i odnosio se na sve teorije povezane s komunikacijom bilo kojeg disciplinarnog porijekla. Također je bilo i anticipirano da će komunikacija postati u potpunosti akademska disciplina kad su komunikacijski znanstvenici počeli razvijati vlastito “domaće” polje teorije.

Craig (1999) je opisao razvoj polja u dvije preklapajuće faze ili modusa. U modusu *sterilnog eklekticizma* ideje o komunikaciji sakupljane su iz višestrukih disciplinarnih izvora i katalogizirane, ali je malo nove teorije bilo producirano. U modusu *produktivne fragmentacije* komunikacijska istraživanja postala su visoko produktivna u posebnim poljima usklađenim sa specifičnim srodnim disciplinama, čisto koristeći teoriju deriviranu iz tih disciplina, ali ponekad doprinoseći novoj teoriji također. Naprimjer, istraživači interpersonalne komunikacije uveliko su se oslanjali na teorije iz socijalne psihologije, ali su također samostalno počeli razvijati slične teorije. Međutim, polju komunikacije kao cjeline nastavila je nedostajati koherentnost. Nije bilo niti zajedničkog teoretskog jezgra niti bilo kojeg dogovora da li je uopće to jezgro moguće ili čak poželjno. Teorije su mogle biti katalogizirane i klasificirane u skladu sa temama, epistemološkim pristupima, ili disciplinarnom porijeklom, ali je cjelina komunikacijske teorije izgledala kao da nije više nego zbir svojih dijelova.

Konstitutivni metamodel

Craig (1999) je predložio način razumijevanja komunikacijske teorije kao polje mišljenja koji bi mogao biti produktivno koherentan bez poricanja ili pokušaja da reducira njenu tematsku i epistemološku raznovrsnost. Mnogo je oblika komunikacijske teorije sa korijenima u različitim disciplinama i tradicijama mišljenja, ali je Craig tvrdio da su

svi ti oblici teorije razvijani kroz 20. stoljeće djelomično u odzivu na praktične brige o komunikaciji. Discipline su odgovorile praktičnim problemima na različite načine koji su reflektirali njihove posebne intelektualne perspektive, ali sve su imale nešto korisno reći, bilo antropolozi koji su rasvjetljavali kulturalne razlike u komunikaciji, filozofi koji su pokazivali kako razjasniti značenje, ili psiholozi koji su objašnjavali efekte masovno posredovanih poruka na pojedince.

Komunikacija je, prema tome, bila praktična briga i zajednička tema diskusije u društvu mnogo prije nego je postala definirani predmet institucionalizirane akademske discipline. Craig je tvrdio da je temeljna misija komunikacijske discipline da kultivira i informira tekuću diskusiju o komunikacijskim problemima i praksama u društvu. U disciplinarnom jezgri, raznovrsne tradicije komunikacije su istraživane, interpretirane i raspravljane kao *alternativni* pristupi za razumijevanje komunikacijskih problema i oblikovanja komunikacijskih praksi.

Tehnički pojam za diskusiju o komunikaciji je *metadiskurs*. Craigov *konstitutivni metamodel* polja bavi se formalnim metadiskursom koji je unutar komunikacijske discipline (*teorijski metadiskurs*) i načinom na koji struktura unutarnje konverzacije generira bitne doprinose *praktičnom metadiskursu* koji se uvijek odvija u društvu. Mnogi *modeli* (konceptualne reprezentacije) komunikacije kruže u teorijskom metadiskursu polja. Konstitutivni metamodel je *model modela* koji predstavljaju modele komunikacije kao alternativne načine predstavljanja komunikacije za praktične svrhe. Prema ovom metamodelu, cilj teorijskog metadiskursa nije da postigne sporazum o jednoj istinitoj teoriji komunikacije. Zbog toga što brojni modeli mogu biti korisni za različite svrhe, polje je karakterizirano neophodnim pluralizmom, tako da teorijski metadiskurs uključuje alternativne modele komunikacije u *dijalog* (istraživanje razlika) i *dijalektiku* (rasprava o neslaganjima). Prema tome, polje kao cjelina karakterizirano je *dijaloško-dijalektičkom koherencijom*, ne koherencijom ujedinjene teorije nego radije fokusiranog

promišljanja o relativnim mjerilima različitih teorija za obraćanje praktičnim komunikacijskim problemima.

Konstitutivni metamodel je model za komunikaciju u polju komunikacijske teorije. Kao takav, baziran je na *konstitutivnom modelu komunikacije*, prema kojem je komunikacija društveni proces koji producira zajednička značenja (u suprotnosti sa jednostavnim prenosom informacija). Metadiskurs je komunikacijski proces koji producira značenja o komunikaciji za praktične svrhe. S obzirom na to da komunikacija može imati različita značenja (neka mogu proturječiti konstitutivnom metamodelu, kao što je predstavljeno putem različitih modela komunikacije), konstitutivni metamodel proturječi sebi ako se smatra jedinim tačnim modelom komunikacije umjesto jednim između mnogo modela koji su korisni za različite svrhe. Craig nije tvrdio da je konstitutivni model komunikacije ekskluzivno tačan; tvrdio je da on pruža bazu za metamodel koji je koristan za predstavljanje oblasti komunikacijske teorije u neke svrhe. Slijedi da drugi metamodeli mogu biti korisni u druge svrhe (Craig, 2007).

Konstitutivni metamodel radije vidi komunikacijsku teoriju primarno kao *metadiskurzivnu praksu* nego kao tijelo znanja (što ona, naravno, također jeste). Praksa komunikacijske teorije na nivou cjelokupnog polja je da uključi mnogostruke tradicije mišljenja u teorijski metadiskurs s namjerom da informira praktični metadiskurs o komunikacijskim problemima. Teorijski metadiskurs informira praktični metadiskurs (i informiran je od njega) putem specifičnih praksi kao što su primijenjena istraživanja, akademske instrukcije i popularizacija. Teorijski metadiskurs uspostavlja svoju *važnost* za praktični metadiskurs angažirajući se kritički u vezi s popularnim vjerovanjima o komunikaciji koja Craig naziva *metadiskurzivna opća mjesta*. Praktično važne teorije uvijek afirmiraju neka opća mjesta, dok dovode u pitanje druga vjerovanja. Naprimjer, Claude Shannonova teorija o informacijama potvrdila je popularno vjerovanje da je svrha komunikacije da prenosi informacije, iako je njegov neobičan koncept informacije izgledao kao da vrijeđa zdrav razum. Ovo je djelomično učinilo

teoriju tako zanimljivom. Neslaganje među teorijama može dobiti oblik općepoznatih vjerovanja koja su *potvrđena* u jednoj teorijskoj tradiciji, dok su dovedena u pitanje u drugoj. Naprimjer, neke teorije poput Shannonove pretpostavljaju da je stjecanje novih informacija primarna svrha komunikacije, dok druge teorije dovode u pitanje tu pretpostavku dajući veći značaj ritualnim predstavama koje održavaju zajednička značenja koja su podijeljena u zajednici (Carey, 1989/2009).

Kako bi potpunije ilustrirao konstitutivni metamodel i kako bi pružio polaznu tačku za dalju diskusiju, Craig je predložio da predstavi polje komunikacijske teorije kao *matricu teorijskih tradicija*. Matrica je pokazala sedam glavnih tradicija komunikacijske teorije, sa referencom na tipične definicije komunikacije i komunikacijskih problema u svakoj tradiciji, metadiskurzivni vokabular (tehnička terminologija za raspravljanje komunikacije) i metadiskurzivna opća mjesta koja potvrđuje ili dovodi u pitanje. Debata unutar polja predstavljena je putem tablica retoričnih *topoi* (linije argumenata) koje predstavljaju tačke neslaganja između svake od tradicija. Sedam tradicija skicirane su ukratko u sljedećim sekcijama (za više detalja pogledati: Craig, 1999, 2007; Craig i Muller, 2007).

RETORIČKA TRADICIJA

Retorička tradicija nastala je u starogrčkim gradovima-državama, gdje su građani učestvovali u javnim žirijima i deliberativnim skupštinama, i gdje su se vještine javnog govorenja visoko cijenile. Popularni učitelji znani kao *sofisti* pisali su priručnike o tehnikama učinkovitog govorenja. Aristotel, u prvom sistematiziranom traktatu o retorici, definirao ju je kao umijeće otkrivanja dostupnih sredstava ubjeđivanja i kodificirao je temeljne retoričke koncepte koji se nastavljaju koristiti i danas. Tokom rimskog i srednovjekovnog perioda na Zapadu retorika je bila uobičajen školski predmet (dio *triviuma*) i složena tradicija teorijskih spisa o retorici može se pratiti od drevnih vremena do danas.

Kako je ideja o komunikaciji dobila na vrijednosti u 20. stoljeću, retorička teorija također je cvjetala, a obim retorike proširen je od njegovih korijena u javnom govorenju i pisanoj kompoziciji tako da se bilo koja komunikacija može sada smatrati kao oblik retorike. U retoričkoj tradiciji komunikacija je praktično umijeće diskursa koje se bavi savladavanjem tehnika komuniciranja, razvijanjem kritičke svjesnosti o tehnikama i donošenjem mudrih odluka o tome šta i kako komunicirati u praktičnim situacijama.

SEMIOTIČKA TRADICIJA

Semiotika, teorija o znakovima, zadobila je svoj moderni oblik od sedamnaestostoljetnog empirističkog filozofa Johna Lockea, koji je teoretizirao da riječi predstavljaju ideje u svakom ljudskom umu i da je komunikacija neuspješna kada ljudi koriste riječi sa različitim ili nejasnim značenjima. Pod utjecajem veoma inovativnih mislilaca, kao što su Charles. S. Pierce i Ferninand de Saussure, u 20. stoljeću razvijene su sofisticirane teorije s ciljem da objasne tipove i sisteme znakova te kako znakovi funkcioniraju u umu i društvu. Naprimjer, prirodni znakovi (npr., dim je znak za vatru) mogu biti odvojeni od simboličkih znakova (npr. riječ “vatra” korištena u govoru o sprečavanju vatre) na osnovu toga što simbolički znakovi imaju zajedničko značenje samo kao stvar društvene konvencije. U semiotičkoj tradiciji komunikacija u potpunosti ovisi o produkciji i interpretaciji znakova kako bi dijelila značenja ili prenosila informacije. Praktični značaj retorike i semiotike se preklapa, ali se retorika tradicionalno fokusirala na ubjeđivanje, dok se semiotika fokusirala na intersubjektivno razumijevanje kao temeljni problem komunikacije.

KIBERNETIČKA TRADICIJA

U kasnim 1940-im formalne teorije komunikacije koje su razvili matematičari i elektroinženjeri, posebice Shannonova teorija informacija i

Norbert Wienerova teorija kibernetičkog feedback-control sistema, privukle su široku pažnju u disciplinama rasprostranjenim od biologije do psihologije i društvenih znanosti. U obzoru informacionog doba, izgledalo je da te teorije upućuju na jednu rigoroznu znanost o komunikaciji koja objašnjava kako informacije funkcioniraju u svim kompleksnim sistemima uključujući strojeve, biološke organizme i ljudsko društvo. Iako se formalna matematika ovih teorija nije mogla lako primijeniti na ljudsku interakciju, Shannonov dijagram komunikacije postao je spajalica tečajeva komunikacijske teorije, i ključni pojmovi kao informacija, redundancija, buka i povratne informacije (*feedback*, o. a.) bili su apsorbirani u svakodnevni govor kao vokabular s tehničkim prizvukom za diskutiranje komunikacije. U kibernetičkoj tradiciji komunikacija je procesiranje informacija u sistemima na svim nivoima, od strojeva do ljudskih društava, i problemi komunikacije tiču se prije sistemske neispravnosti (kao informacijske blokade u organizacijama ili eskalirajući konflikt u interpersonalnim odnosima) nego što se tiču ubjeđivanja (kontrarno retoričkoj tradiciji) ili zajedničkog značenja (kontrarno semiotičkoj tradiciji). Prema kibernetičkom pogledu, komunikacija je funkcionalni proces koji se ne oslanja na svjesnu intencionalnost. Ljudska svjesnost sama je zapravo oblik procesiranja koji se ne razlikuje u svom bitnom funkcioniranju od onog kompjuterskih strojeva ili drugih nesvjesnih sistema.

FENOMENOLOŠKA TRADICIJA

Fenomenološka teorija tiče se komunikacije kao subjektivnog doživljaja. U kontrastu sa kibernetikom, ljudska svijest i intencionalnost su neophodne za ljudsku komunikaciju, kako je teoretizirano u ovoj tradiciji. Fenomenološka teorija opisuje oblike svjesnog iskustva kroz koje mi interpretiramo i dajemo smisao svijetu oko nas, uključujući druge ljude. Nekoliko konkurentskih škola fenomenologije razvile su se u 20. stoljeću iz radova glavnih kontinentalnih filozofa kao što su Edmund Husserl, Martin Heidegger i Maurice Merleau-Ponty. Bitan koncept,

koji je najprije teoretizirao filozof Martin Buber, je taj *autentičnog dijaloga* – događaj prisne veze između ljudi koji doživljavaju jedni druge kao potpune osobe sa njihovim subjektivnostima (ja-ti), umjesto kao instrumentalne objekte (ja-to). Fenomenološka tradicija tako pruža etički ogled o komunikaciji koji vrednuje otvorenost i autentičnost i kritična je prema strategijskim (retoričkim), jednako kao i prema mehanicističkim (kibernetičkim ili sociopsihološkim) pogledima. Fenomenološki fokus na našem direktnom doživljaju drugoga može biti suprotstavljen semiotičkoj pretpostavci da značenja jedino mogu biti podijeljena putem znakova, ali sadašnji filozofi komunikacije često kombiniraju ove dvije tradicije tkajući znakove i diskurs u tkaninu svjesnog iskustva.

SOCIOPSIHOLOŠKA TRADICIJA

Znanstvena socijalna psihologija razvila se u 20. stoljeću, približno paralelno sa fenomenologijom i u odgovoru na neke vezane praktične značaje o ljudskim odnosima, ali je teoretizirala komunikaciju prilično drukčije, kao proces bihevioralne interakcije sa psihološkim uzrocima i posljedicama. Vodeći socijalni psiholozi, kao što su Kurt Lewin, Carl Howland i Gordon Allport, razvili su teorije o grupnoj dinamici, ubjeđivanju i društvenom utjecaju, prenošenju glasina, kognitivnog procesiranja informacija, interpersonalne privlačnosti i drugih za komunikaciju vezanih fenomena, koji su bili obimno primjenjivani i dalje razvijani u komunikacijskim istraživanjima radi objašnjenja medijskih efekata i interpersonalne interakcije. Ovo je dominantna teorijska tradicija u trenutnim koncepcijama komunikacijskog istraživanja kao znanosti. Kao tradicija fokusirana na objašnjenje uzroka i posljedica komunikacije, sociopsihološka teorija obraća se praktičnim interesima u dijagnostičiranju uzroka komunikacijskih problema i traženja efikasnih rješenja da kontrolira ishode. Iako se i retorika i socijalna psihologija tiču komunikacijskih tehnika, retorika teoretizira komunikaciju kao umijeće prilagođeno svakoj situaciji zasebno, dok socijalna psihologija traži znanstvene generalizacije. Iako kibernetika i socijalna psihologija dijele

znanstvenu orijentaciju, sociopsihološka teorija ne izjednačava strojnu i ljudsku komunikaciju, nego radije naglašava značaj distinktivno ljudskih faktora kao što su ličnost, emocija i motivirane kognicije.

SOCIOKULTURALNA TRADICIJA

Sociokulturalna tradicija komunikacije pojavila se pod utjecajem socijalnih teoretičara 19. i ranog 20. stoljeća, kao što su Émile Durkheim, Charles H. Cooley, John Dewey i George H. Mead. U ovoj tradiciji komunikacija je posmatrana kao neophodan proces ljudskog društva. Na makronivou društva kao cjeline komunikacija služi za integraciju i koordinaciju različitih institucija društva. Na mikronivou društvene interakcije naša uspješna interakcija jednih s drugima zavisna je od zajednički dijeljenog konteksta društvenih institucija i kulturalnih obrazaca, koje istovremeno reproduciramo i fleksibilno prilagođavamo dok komuniciramo, tako doprinoseći istovremeno održavanju društva i mogućnosti društvene promjene na makronivou. Problem za sociokulturalne teorije je da objasne kako lokalne interakcije u agregacijama *produciraju* obrasce čak i dok *ovise od* i *reproduciraju* postojeće obrasce. Sociokulturalna tradicija bavi se praktičnim problemima komunikacije kao što su saradnja i organizacija, društveni konflikt i promjena, komunikacija preko kulturalnih razlika i potraga za zajednicom u različitim, multikulturalnim društvima. Sociokulturalna teorija kritizira pre naglašavanje individualne agencije i nedostatak posvećene pažnje makronivou društva i kulture u tradicijama kao što su retorika, fenomenologija i socijalna psihologija. Kritizira tendenciju u tradicijama kao što su semiotika ili kibernetika da odvoje komunikacijske kodove ili funkcije od bogatog konteksta društvenog života u kojem se one neizbježno dešavaju.

KRITIČKA TRADICIJA

Moderna kritička tradicija komunikacijske teorije počela je sredinom 19. stoljeća, sa marksističkom kritikom kapitalističke ideologije, i evolu-

irala je kroz Franfurtsku školu kritičkih teoretičara sredinom 20. stoljeća i kasnijih teoretičara Frankfurtske škole poput Jürgen Habermasa, do savremenih poststrukturalističkih i na identitetu utemeljenih kritičkih pokreta koji su doveli u pitanje opresivne ideologije o rasi, spolu, seksualnosti, vještini i drugim stratificiranim kategorijama. Za teoretičare kritičke tradicije većina komunikacije je iskrivljena putem ukorijenjenih ideoloških pretpostavki i struktura moći koje održavanju društvene nejednakosti, te je praktična svrha komunikacijske teorije da kultivira forme *diskurzivne refleksije* ili komunikacije koja razotkriva opresivne ideologije, slobodno propituje *status quo* i promovira progresivnu društvenu promijenu. Ako drugi komunikacijski teoretičari kritiziraju kritičku tradiciju zbog politiziranja znanosti i obrazovanja, kritički teoretičari kritiziraju druge tradicije zbog lažne neutralnosti koja implicitno služi dominantnim ideologijama.

Kritike, proširenje i primjene

Myers (2001) je unaprijedio dvije glavne kritike protiv konstitutivnog modela. Prvo, umjesto da otvara dijalog koji poštuje razlike među teorijskim tradicijama, kao što tvrdi da čini, Myers je tvrdio da konstitutivni metamodel ustvari reducira i asimilira sve tradicije u nametnuti, konstitutivni model komunikacije. Drugo, prema Myersu, metamodelov relativistički stav da sve teorije mogu biti praktično korisne za različite svrhe stavlja u stranu pitanje istine i epistemologije i ne pruža bazu za prosudbu teorija ili ispravljanje grešaka. U odgovoru Myersu, Craig (2001, 2007) je priznao da metamodel pretpostavlja konstitutivni model komunikacije, ali samo u ograničene svrhe dijaloga i rasprave o praktičnim implikacijama različitih teorija, što može uključiti procjene teorija bazirane na empirijskim dokazima, što ne zahtijeva da sve teorije usvoje konstitutivni model komunikacije za druge svrhe.

Druge kritike konstitutivnog metamodela fokusirale su se na posebne tradicije komunikacijske teorije. Martinez (2008) je prigovorio da je

Craigov (1999) kratak izvještaj o fenomenološkoj tradiciji bio površan i varljiv. Russill (2005) je tvrdio da metamodel treba prepoznati *pragmatičku tradiciju* koja se fokusira na probleme komunikacije između nemjerljivih pogleda u pluralističkom društvu. Russill je također ukazao da je konstitutivni metamodel i sam teorija komunikacije u ovoj pragmatičkoj tradiciji. Craig (2007), usaglašen sa Russillovom kritikom, krenuo je elaborirati pragmatizam kao potencijalnu osmu tradiciju u metamodelu i diskutirao je implikacije za sam metamodel kao pragmatičku teoriju komunikacije u polju komunikacijske teorije.

Bergman (2012) je, međutim, kritizirao te izvještaje o pragmatičkoj teoriji. On je tvrdio da Craig-Russillova verzija pragmatizma isuviše pojednostavljuje pragmatičku tradiciju i previše je identificira sa socijalnim konstruktivizmom, time zanemarujući važan napor filozofskog realizma u tradiciji. Bergman (2012) također kritizira iskrivljujući efekt umjetne separacije između pragmatizma i drugih tradicija komunikacijske teorije, posebice semiotičke, i naveo je nekoliko drugih konceptualnih problema koji su oslabili metamodel. On i pored toga zaključuje da konstitutivni metamodel može imati važnu funkciju u oblasti.

U generalno pozitivnim komentarima o konstitutivnom metamodelu, Martín Algarra (2009) kritizirao ga je zbog pomjeranja percepcije fokusa polja od aktualnih komunikacijskih fenomena prema polju samom, tako da studija o komunikaciji umjesto toga postaje studija komunikacijskih teorija (teorijski metadiskurs). Međutim, on je smatrao takve napore, da se sistematizira polje, neophodnim i važnim, uprkos neizbježnom pojednostavljivanju kategorija koje ne uspijevaju uhvatiti nijanse jedinstvene teorijske pozicije.

Kirtiklis (2011) je ukazao da konstitutivni metamodel, zbog toga što klasificira teorije prema njihovim osnovnim bazičnim koncepcijama umjesto prema epistemologiji, ne uspijeva artikulirati komunikacijske teorije sa istraživačkom metodologijom. Tvrdio je da je distinkcija između dvije epistemološki bazirane tradicije – naturalističke i interpreta-

tivne – obuhvata različite koncepcije komunikacije zajedno s njihovom povezanom istraživačkom metodologijom, dajući tako koherentniji model polju.

U suprotnosti s Myersom (2001), koji je kritizirao Craiga (1999) za nametanje konstitutivnog modela komunikacije u polje, Cooren (2012) je predložio čvršće unificiran metamodel u kojem bi sedam tradicija bilo reinterpetirano kao alternativne dizajn specifikacije za komunikativno konstituiranje zbilje.

Prezentacija konstitutivnog metamodela naglasila je da se tradicije komunikacijske teorije mogu drukčije interpretirati, otvorene su za promjene tokom vremena i nisu brojčano ograničene na sedam (Craig, 1999, 2007; Craig i Muller, 2007; vidjeti također: Simonson, Garcia-Jiménez, Siebers i Craig, 2012). Craig (2009) je predložio da izučavaoci mogu doprinijeti polju komunikacijske teorije: (1) njegujući teorijski kozmopolitizam (poštivanje različitih tradicija); (2) pišući komparativne aplikacije u kojima je praktični problem uokviren iz višestrukih, kontrastnih tradicija; (3) predlažući dublje i preciznije interpretiranje posebnih tradicija, kao što je fenomenologija; i (4) reinterpetacijom cijelog polja iz različitih metateorijskih ili kulturalnih stanovišta.

Druge primjene metamodela ilustrirane su nedavnim prijedlozima konstitutivnog pristupa interpersonalnim komunikacijama (Manning, 2014) i od pragmatičkog metamodela komunikacije u kojem je konstitutivni metamodel korišten kao posebno oruđe za direktnu analizu interpersonalnih interakcija (Garcia-Jimenez, 2014).

VIDJETI TAKOĐER: kritička teorija; kultura; kibernetika; teorija dijaloga; teorija diskursa; metakomunikacija; metateorija; modeli komunikacije; fenomenologija; pragmatizam; psihologija; društveno; retorička teorija; semiotika; teorija i praksa.

Reference i daljnja čitanja

1. Bergman, M. (2012): Pragmatism as a communication-theoretical tradition: An assessment of Craig's proposal. *European Journal of Pragmatism and American Philosophy*, 4(1), 208-221.
2. Carey, J. W. (2009): *Communication as culture: Essays on media and society* (rev. ed.). New York, NY: Routledge.
3. Cooren, F. (2012): Communication theory at the center: Ventriloquism and the communicative constitution of reality. *Journal of Communication*, 62(1), 1-20. doi: 10.1111/j.1460-2466.2011.01622.x
4. Craig, R. T. (1999): Communication theory as a field. *Communication Theory*, 9, 119-161. doi: 10.1111/j.1468-2885.1999.tb00355.x
5. Craig, R. T. (2001): Minding my metamodel, mending Myers. *Communication Theory*, 11, 231-240. doi: 10.1111/j.1468-2885.2001.tb00241.x
6. Craig, R. T. (2007): Pragmatism in the field of communication theory. *Communication Theory*, 17(2), 125-145. doi: 10.1111/j.1468-2885.2007.00292.x
7. Craig, R. T. (2009): Reflection on "Communication Theory as a Field". *Revue internationale de communication sociale et publique*, 2, 7-11. Retrieved November 9, 2015, from http://www.revucsp.uqam.ca/numero/n2/pdf/RICSP_Craig_2009c.pdf
8. Craig, R. T. & Muller, H. L. (Eds.): (2007): *Theorizing communication: Readings across traditions*. Thousand Oaks, CA: Sage.
9. Garcia-Jimenez, L. (2014): The pragmatic metamodel of communication: A cultural approach to interaction. *Studies in Communication Sciences*, 14, 86-93. doi: 10.1016/j.scoms.2014.03.006
10. Kirtiklis, K. (2011): Not by communication alone: Epistemology and methodology as typological criteria of communication theories. *Informacijos Mokslai*, 58, 42-55.
11. Manning, J. (2014): A constitutive approach to interpersonal communication studies. *Communication Studies*, 65(4), 432-440. doi: 10.1080/10510974.2014.927294

12. Martín Algarra, M. (2009): La comunicación como objeto de estudio de la teoría de la comunicación [Communication as an object of study in the theory of communication]. *Anàlisi*, 38, 151-172.
13. Martínez, J. M. (2008): Semiotic phenomenology and the “dialectical approach” to intercultural communication: Paradigm crisis and the actualities of research practice. *Semiotica*, 169, 135-153.
14. Myers, D. (2001): A pox on all compromises: Reply to Craig (1999). *Communication Theory*, 11, 218-230.
15. Russill, C. (2005): The road not taken: William James’s radical empiricism and communication theory. *Communication Review*, 8(3), 277-305.
16. Simonson, P., Garcia-Jiménez, L., Siebers, J. & Craig, R. T. (2012): Some foundational conceptions of communication: Revising and expanding the traditions of thought. *Empedocles. European Journal for the Philosophy of Communication*, 4(1), 73-92. doi: 10.1386/ejpc.4.1.73

Robert T. Craig je profesor emeritus komunikacije na Univerzitetu u Koloradu, Boulder, SAD, i kourednik *Internacionalne enciklopedije komunikacijske teorije i filozofije*. Njegovo istraživanje uključuje mnoge teme iz komunikacijske teorije i filozofije, studija diskursa i argumentacije, s posebnim naglaskom na razvoj metateorijskog i metodološkog osnova za komunikaciju kao disciplinu koja kultivira praksu komunikacije u društvu.

Translated from English: Adnan HATIBOVIĆ